

TRAKŲ DIEVO MOTINOS ATVAIZDO KARŪNAVIMO 1718 METAIS ISTORINIS IR KULTO KONTEKSTAS

Irena Vaišvilaitė

VILNIAUS UNIVERSITETO ISTORIJOS FAKULTETAS

Universiteto g. 7, LT-01122 Vilnius

irena.vaisvilaite@gmail.com

Straipsnyje aptariamos dvi dažnai painiojamos praktikos – karūnų paaukojimas arba dovanojimas sakraliniams atvaizdams ir iškilmingas sakralinių atvaizdų karūnavimas. Trumpai minimos karūnos kaip votai ir daug dėmesio skiriama iškilmingam atvaizdų karūnavimui kaip oficialiam bažnytiniam jų kulto pripažinimui. Tokiu pripažinimu XVII a. tapo atvaizdų karūnavimas vadinamosiomis Popiežiaus karūnomis. Remiantis Šv. Petro bazilikos Vatikane kapitulos Dievo Motinos atvaizdų karūnavimo archyvu, apžvelgiama Dievo Motinos atvaizdų karūnavimo aukso karūnomis genezė ir paplitimas, karūnų suteikimo tvarkos ypatumai.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: atvaizdų kultas, Mergelės Marijos kultas, Šv. Petro bazilika Vatikane, atvaizdų karūnavimas.

Nors beveik kiekvienoje Lietuvos bažnyčioje yra Dievo Motinos atvaizdas, papuoštas metalo karūna, oficialus atvaizdų karūnavimas Lietuvoje buvo labai retas. Trakų Dievo Motinos atvaizdas yra pirmasis Lietuvoje, viešai ir iškilmingai karūnuotas vadinamosiomis Popiežiaus, tiksliau – Šv. Petro bazilikos Vatikane kapitulos skirtomis karūnomis.

Vatikano bazilikos kapitula sutikdavo karūnuoti tik labai senus, plačiai gerbiamus ir malonėmis garsėjančius Dievo Motinos atvaizdus, kuriuose Švenčiausioji Mergelė Marija vaizduojama su Sūnumi. Po atitikimo šitiems reikalavimams tyrimo Kapitulos rūpesčiu ir jos lėšomis pagamintos auksinės karūnos būdavo įteikiamos prašytojams. Karūnų pritvirtinimo prie atvaizdo

apeiga, iš pradžių buvusi kukli, XVII a. antroje pusėje tapo labai iškilminga. Trakų Dievo Motinos atvaizdo karūnavimas Vatikano kapitulos karūnomis buvo vienas iš pačių ankstyviausių, atliktų šiaurės Alpių. Tačiau atrodo, kad karūnos kaip votai gerbiamiems atvaizdams Lietuvoje buvo pradėtos suteikti anksčiau ir buvo teikiamos be jokių aiškių kriterijų, kaip privataus pamaldumo išraiška. 1718 metų karūnavimo iškilmes Trakuose aprašančiame leidinyje¹ minima LDK kancelerio Leono Sapiego apie 1630 m. Dievo Motinos at-

¹ *Solennitas Coronationis Beatae Virginis Mariae Ad prepositatem palatini Trocensis Basilicam [...]*, Vilnae: Typis Universitatis S. J., 1719.

vaizdui dovanota karūna. Dailės istorikė Rūta Birutė Vitkauskienė yra identifikavusi dar ankstesnę XVI–XVII a. sandūroje dirbusio labai kvalifikuoto auksakalio sukurtą Trakų Dievo Motinos atvaizdui skirtą karūną, kurios dovanotojas nežinomas². Ta pati tyrėja yra radusi ir 1677 m. sukurtą Trakų Dievo Motinos atvaizdo apkaustą, kuriame pavaizduota Kūdikėlio Jėzaus karūna³. Tai įdomus faktas, nes jokių žinių apie Jėzaus atvaizdo karūnavimus arba jo atvaizdams skirtas karūnas Lietuvoje iki 1718 m. neturime. Apskritai ir apie karūnų votus sakraliniams atvaizdams Lietuvoje jokio tam skirto tyrimo nėra.

Trakų atvaizdo karūnavimas įvyko tik metams praėjus po Čenstakavos Dievo Motinos atvaizdo karūnavimo. Turint omenyje, kad Šv. Petro bazilikos kapitula prašymus dėl karūnų skyrimo svarstydavo kelerius metus ir kad lėšų, skirtų auksinėms karūnoms gaminti, suma buvo ribota, kyla klausimas apie Čenstakavos ir Trakų atvaizdų karūnavimo ryšį ir skirtumus. Nors Dievo Motinos kultas Lietuvoje yra kažkiek tirtas⁴ ir tyrėjų dėmesio yra susilaukę meniniai bei kultūriniai Dievo Motinos atvaizdų gerbimo LDK ir Abiejų Tautų Respublikoje aspektai⁵, nei karūnų, kaip votų, nei vadinamųjų Popiežiaus karūnų gavimo / teikimo gerbiams atvaizdams klausimai nebuvo tyrinėti.

Prieš bandant aptarti šiuos klausimus, svarbu apžvelgti karūnų dovanojimą ir karūnavimą kaip krikščioniškų sakralinių atvaizdų kulto dalį ir ypač – karūnų dovanojimą Dievo Motinos atvaizdams ir jos atvaizdų iškilmingo karūnavimo tradicijas.

Šios tradicijos nėra tapačios. Karūnų dovanojimas arba aukojimas sakraliniams atvaizdams yra daug senesnis ir visuotinesnis nei iš krikščioniškos valdovų karūnavimo apeigos kilęs iškilmingas išskirtinio religinio statuso pripažinimas Dievo Motinos su Sūnumi atvaizdui. Karūnos yra tokio pripažinimo ženklas, bet ne mažiau svarbūs yra iškilmingi ir vieši religiniai veiksmai, kuriais karūnų suteikimas yra palydimas – atlaidai, skatinantys tikinčiuosius atlikti išpažintį ir priimti komuniją, išsami katekezė, procesijos ir pamokslai, stiprinantys pagerbiamo atvaizdo kultą. XVII a. antroje pusėje tokios iškilmės religinius elementus nustatė popiežiaus aplinka, o tokie pasaulietiniai elementai kaip kariuomenės paradai, pabūklų salvės, fejerverkai ir iliuminacijos buvo pridėti pasaulietinių institucijų – miestų ir valstybių vadovų.

Šitos praktikos nėra pelniusios atidaus tyrėjų dėmesio. Jas apžvelgia tik keli enciklopediniai straipsniai⁶. Nėra ir Šv. Petro kapitulos veiklos karūnuojant Dievo Motinos atvaizdus tyrimo, nors pirmieji karūnuotų atvaizdų sąrašai atsirado jau XVIII a. pabaigoje⁷.

Karūnų, kaip votų, dovanojimo sakraliniams atvaizdams paprotys yra gerokai senesnis už krikščionybę. Papročio ištakos nėra lengvai apčiuopiamos, bet, be abejonės, jis susijęs su labai artima dievų ir valdovų „giminyste“ Senovės Rytuose. Praktika sutinkama senosiose Mažosios Azijos, Persijos ir Artimųjų Rytų religijose. Antikos tekstai mini karališkus asmenis, dovanojančius / aukojančius savo rūbus ir diademas dievų atvaizdams. Tačiau neturime jokių užuomi-

2 Birutė Rūta Vitkauskienė, „Trakų Marijos paveikslo aptaisai“, in: *Acta Academiae Artium Vilnensis*, Vilnius, 2007, t. 21: *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės barokas: formos, įtakos, kryptys*, sud. Rasa Butvilaitė, p. 156.

3 *Ibid.*

4 Juozas Vaišnora, *Marijos garbinimas Lietuvoje*, Roma: Lietuvos Katalikų Mokslo Akademija, 1958.

5 Pvz., Tojana Račiūnaitė, *Atvaizdo gyvastis: Švč. Mergelės Marijos stebuklingųjų atvaizdų patirtis Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje XVII–XVIII a.*, Vilnius, 2014; Andrzej Baranowski, *Koronacje wizerunków Maryjnych w czasach baroku. Zjawisko kulturowe i artystyczne*, Warszawa, 2003.

6 „Veneration of images“, in: *Catholic Encyclopedia*, [interaktyvus], [žiūrėta 2017-12-20], <http://www.newadvent.org/cathen/07664a.htm>; „Corona di immagine sacra“, in: *Enciclopedia Cattolica*, [interaktyvus], [žiūrėta 2017-12-21], http://it.cathopedia.org/wiki/Corona_di_immagine_sacra; „Corona“, in: *Enciclopedia del Medioevo*, [interaktyvus], [žiūrėta 2017-12-21], http://www.treccani.it/enciclopedia/corona_%28Enciclopedia-dell%27-Arte-Medievale%29/.

7 *Raccolta delle immagini sacre della Bma Vergine ornate della Corona d'oro dal R.mo Capitolo di S.Pietro [...]*, Roma: Stamperia Solomoni, 1792.

nų apie tai, kad rūbų arba karūnų paaukojimai būtų lydimi specialių apeigų, kurios tokiu dovanojimu dar ir įtvirtintų išskirtinį konkretaus atvaizdo statusą.

Ankstyvaisiais krikščionybės amžiais karūnos buvo brangi ir garbinga dovana, jos būdavo aukojamos kankinių kapams, kabinamos prie altorių. Jas dovanodavo dažniausiai valdovai. Romoje karūnas garsioms šventovėms nuo IV a. dovanodavo popiežiai, bet ne tik⁸. Iš poleminių šv. Irenėjaus raštų žinome, pavyzdžiui, kad antrame šimtetyje į gnosticizmą linkę Carpocrato pasekėjai auksinėmis karūnomis puošdavo Kristaus atvaizdus. Irenėjus šią praktiką smerkė, nes tokiomis pat karūnomis šitų išminties gerbėjų buvo pagerbiami ir Pitagoro, Platono bei Aristotelio atvaizdai⁹.

Žinoma, kad krikščioniškoje tradicijoje atvaizdai, ypač jų gerbimas buvo aršiai ginčijami. Pirmą krikščionybės tūkstantmetį didžiausi ginčai vyko Bizantijoje, kurioje tų kontroversijų dėka gimė sakralių atvaizdų teologija, pripažinusi tokių atvaizdų ryšį su vaizduojamu asmeniu. Todėl atvaizdams rodoma pagarba laikoma pagarba vaizduojamam asmeniui. Toks pagarbos rodymas pasireiškia ne tik gestais – nusielenkimu, bučiavimu, smilkymu, lempų deginimu prieš atvaizdus, bet ir papuošalų, diademų, rūbų jiems dovanojimu. Bizantijoje ir jos religinės įtakos regionuose šitoks atvaizdų puošimas ar apdovanojimas buvo privataus pamaldumo išraiška ir nebuvo institucionalizuotas.

Lotyniškoje krikščionybėje ginčai dėl atvaizdų gerbimo įsiliepsnojo daug vėliau nei krikščioniškuose Rytuose, nors nesutarimų būta ir pirmame tūkstantmetyje. Tačiau priešiškus atvaizdams Vakaruose plačiausiai pasireiškė su radikaliais reformacijos XVI a. sąjūdžiais. Remdamiesi Šventuoju Raštu šie sąjūdžiai atmetinėjo Dievo Motinos ir šventųjų kultą ir

kaip tokio kulto dalį – jų atvaizdus. Radikaliausi reformatoriai pasisakė prieš visus sakralius atvaizdus, o jų gerbimą laikė stambeldyste.

Sakralinio atvaizdo teologija lotyniškoje krikščionybėje nebuvo išplėtota, bet, polemizuojant su oponentais ikonoklastais ir reformatoriais, atvaizdų kultas buvo ginamas. Tridento Bažnyčios susirinkimas savo 25 sesijoje atvaizdų gerbimą pagrindė II Nikėjos susirinkimo (787) nutarimais bei Rytų Bažnyčios tėvų argumentais¹⁰.

Kaip ir Rytuose, atvaizdų kulto apraiška lotyniškoje krikščionybėje buvo brangių votų dovanojimas, nors rūbai ir karūnos atvaizdams buvo skiriami rečiau. Skirtingai nuo Rytų, Vakaruose išplito Išganytojo ir Dievo Motinos kaip karūnuotų asmenų vaizdavimas. Tokia pagarba Vakarų krikščionybėje ypač buvo skiriama Dievo Motinos atvaizdams.

Po Efeso (431) Bažnyčios susirinkimo Vakaruose labai sparčiai klostėsi Dievo Motinos, kaip Dangaus valdovės, karalienės, vaizdinys. Nors Marijos karališkumo šventę Katalikų Bažnyčioje įtvirtins tik popiežius Pijus XII 1954 metų enciklika *Caeli Regina*, jos, kaip Dangaus karalienės, kultas lotyniškoje krikščionybėje nepertraukiamai gyvavo bent jau nuo XII amžiaus. Nuo VI a. Dievo Motina čia jau vaizduojama sėdinti soste, kaip valdovė. VIII a. Romoje ji imama vaizduoti su imperatoriška karūna ir kitais imperatoriaus valdžios ženklais.

Pasak legendos, popiežius šv. Grigalius I Didysis (apie 540–604) per Velykų procesiją su *Salus Populi Romani* Dievo Motinos atvaizdu išgirdo angelus giedant *Regina Caeli*¹¹. Nuo XII a. ši antifona giedota pamaldose, o nuo XIII a. vidurio ji Valandų liturgijoje plačiai vartojama pranciškonų. XII a. Cluny vienuoly-

8 *Dizionario terminologici. Suppletile Ecclesiastica I*, a cura di Benedetto Montevecchi e Sandra Vasco Rocca, [interaktyvus], p. 6, [žiūrėta 2017-12-22], http://iccd.beniculturali.it/siti_tematici/publicazioni/ecclesiasticheb.pdf.

9 Irenaeus, *Adversus haereses*, I, XXV.

10 Heinrich Denzinger, Adolf Schönmetzer, *Enchiridion symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*, Freiburg, Basel, Rome & Vienna: Herder, 1997, p. 986.

11 „Salus populi Romani“, in: *All about Mary*, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-01-03], <https://udayton.edu/imri/mary/s/salus-populi-romani.php>.

ne per Dievo Motinos šventės jau giedamas himnas *Salve Regina*, vėliau tapęs viena iš marijinių antifonų. XII a. žinoma ir kita antifona – *Ave, Regina caelorum*.

XIII a., visų pirma Italijoje, išplito Švč. Mergelės Marijos Dangun ėmimo ir jos karūnavimo danguje atvaizdai, o Prancūzijoje ir Vokietijoje – jos vaizdavimas su karališka karūna.

Naujus pamaldumo Dievo Motinai impulsus XVI a. paskatino reformatorių kritika. Bent nuo 1558 m. žinomą Loreto litanijos maldą 1587 m. Katalikų Bažnyčioje patvirtino popiežius Pijus V. Šioje litanijoje gausu invokacijų, tituluojančių Mergelę Mariją karaliene. Tas pats popiežius 1569 m. Katalikų Bažnyčioje įteisino nuo XV a. plitusią rožinio maldą, kuri po šio pripažinimo iki XX a. pabaigos išliko faktiškai nepakitusi. Joje apmąstoma Švč. Mergelės Marijos karūnavimo Danguje paslaptis.

Būtent Reformacijos kontekste karūnų, kaip votų, dovanojimas gerbiamiems Dievo Motinos atvaizdams sporadiškai sutinkamas lotyniškoje krikščionybėje, transformuojamas į naują pamaldumo formą – viešą ir iškilmingą atvaizdų karūnavimą, taip pabrėžiant bei stiprinant ir Dievo Motinos, ir jos atvaizdų kultą. Šitos pamaldumo praktikos raidai labai svarbi buvo XVI a. pradžioje susikūrusios kapucinų vienuolijos veikla, ypač kapucinų iniciatyvos Italijoje¹². Kapucinas Girolamo Paolucci de'Calboli da Forli (1552–1620) sujungė liaudies misijas (intensyvų pamokslavimą, kurio metu siekiama atgaivinti žmonių tikėjimą, sakramentinę ir pamaldumo praktikas) su Dievo Motinos kulto stiprinimu. Kapucinų rengiamų liaudies misijų metu tikintieji buvo raginami atsisakyti nereikalingos prabangos ir atgailauti dėl savo tuštybės. Atgailaujantieji aukodavo papuošalus ir prabangos daiktus. Už aukas būdavo

pagaminama karūna, kuria iškilmingai buvo karūnuojamas misijų vietovėje labiausiai gerbiamas Dievo Motinos atvaizdas. Taip brolio Girolamo iniciatyva buvo karūnuoti Švč. Mergelės Marijos atvaizdai Kremonoje, Parmoje, Bolonijoje, Cesenoje, Riminyje¹³. Neturime išsamesnės informacijos apie tų karūnavimų apeigas, bet, turint omenyje liaudies misijų pobūdį, karūnos pritvirtinimas prie atvaizdo turėjo būti viešas, palydimas pamaldomis. Toks bendruomenės valia vykstančio karūnavimo pobūdis pabrėžė ir Dievo Motinos karališkumą, ir religinę jos atvaizdo svarbą. Tikintieji, sakytum, *per acclamationem* pripažino Švč. Mergelę Mariją savo valdove, tą pripažinimą išreikšdami per jos atvaizdo karūnavimą. Karūnos, kaip voto, suteikimas tokiu būdu iš privataus pamaldumo gesto tapo viešu ir iškilmingu išpažinimo ir pripažinimo ženklu.

Kitas kapucinas – Fedele da San Germano († 1623) 1620 m. organizavo iškilmingą Dievo Motinos atvaizdo karūnavimą Oropoje, o jo konfratrai įsteigė Pamaldžią Karūnavimo broliją. Tarp brolio Girolamo sekėjų pasauliečių buvo Borgonuovo (Parma) markizas Alessandro Sforza Pallavicini († 1638), gerbiamų Dievo Motinos atvaizdų karūnavimą padaręs savo gyvenimo misija ir ėmęs rūpintis senų atvaizdų kulto gaivinimu bei stiprinimu Romoje¹⁴. Apie šį asmenį daugiausia žinome iš Šv. Petro bazilikos kapitulos dokumentų, skirtų Dievo Motinos atvaizdų karūnavimui¹⁵. 1756 m. dokumentus tvarkęs Šv. Petro bazilikos archyvaras Raffaele Sindone surinko markizo Kapitulai siųstus laiškus ir perrašė jo 1636 m. surašytą testamentą, kuriu jis Šv. Petro bazilikos Vatikane kapitulai paliko

12 Giorgio dell'Oro, „I Cappuccini e la devozione mariana europea in età controriformista alla luce della Breve relazione della vita e virtù eroiche del venerabile servo di Dio fra Girolamo da Forli predicator cappuccino detto volgarmente l'appostolo della Madonna“, in: *Annali di Storia moderna e contemporanea*, 2001, p. 479–593.

13 Vincenzo Dainotti, *Cenni sulle incoronazioni delle immagini mariane*, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-01-03], http://www.webdiocesedioces.chiesacattolica.it/cc_i_new/documenti_diocesidioces/59/2008-10/10-156/incoronazioni%20omariane1.pdf.

14 *Ibid.*

15 *Madonne Coronate*, in: Vatikano Apaštalinė biblioteka, f. Arch. Cap. S. Petri in Vat. *Madonne Coronate* (toliau – *Madonne Coronate*), v. I–VIII; [Gaetano Moroni], *Dizionario di erudizione storico-ecclesiastica da S. Pietro sino ai nostri giorni* [...], Venezia, Tipografia Emiliana, 1842, vol. XVII, p. 230.

solidų neliečiamą kapitalą, kurio duodami procentai turėjo būti naudojami aukso karūnoms, skirtoms seniems ir gerbiamiems Dievo Motinos atvaizdams Romoje, o vėliau, kai visi tokie atvaizdai Amžinajame mieste bus pagerbti, – už Romos ribų. Testamentas numato, kad per metus Kapitula gali pagaminti iki trijų karūnų. Karūnuojamas atvaizdas gali būti atliktas bet kuria technika ir iš bet kurios medžiagos, bet turi būti senas, tikinčiųjų gerbiamas ir garsėti per jį gaunamomis malonėmis.

Įkvėpti markizą Sforzą Pallavicini galėjo ne tik kapucinų misijos jo gimtojoje Parmoje, bet ir aukso karūnos, labai aktyvaus katalikiškos reformos popiežiaus Klemenso VIII (g. 1536, pop. 1592–1605) jo pontifikato pradžioje padovanotos Santa Maria Maggiore bazilikoje saugomam Dievo Motinos su Kūdikiu – Romos miesto globėjos – atvaizdai *Salus Populi Romani*¹⁶. Nežinome, kokios apeigos lydėjo šitą dovanojimą.

Pirmasis atvaizdas, kuriam markizas padirbino aukso karūną, buvo Šv. Petro bazilikoje gerbtas atvaizdas, žinomas kaip Karštinės Dievo Motina (Madonna della Febre). Jis buvo vainikuotas 1631 metais. Pamaldžią markizo veiklą aprašęs archyvaras Raffaele Sindone teigia, kad būtent Sforza Pallavicini sąlygojo, jog jo lėšomis vainikuojami paveikslai arba skulptūros turi vaizduoti Dievo Motiną su Sūnumi. Pasak archyvaro, iki savo mirties markizas dar vainikavo kelis Šv. Petro bazilikoje esančius atvaizdus, tarp jų ir Michelangelo *Pieta*¹⁷.

Alessandro Sforzos Pallavicini Vatikano bazilikos kapitulai patikėtą tolesnį Dievo Motinos atvaizdų pagerbimą, pasak Raffaele's Sindone's, prižiūrėjo Kapitulos dekanai. Būtent jie priimdavo brolijų, vienuolių ir klebonų prašymus dėl aukso karūnų skyrimo jų žinioje esantiems atvaizdams. Kapitula deleguodavo du kanaaninkus, kurie patikrindavo prašymo teiginius apie atvaizdo senumą ir per jį gaunamas malones. Delegatams patvirtinus prašymo pagrįstumą, Kapitulos de-

kretu buvo gaminamos auksinės karūnos, jos buvo įteikiamos prašytojams kartu su instrukcija, kad karūnavimo metu būtų giedamos litanijos arba antifona *Ave Maris Stella* arba responsoriumas *Corona aurea super caput eius*, o apeigos pabaigoje – *De profundis* už donatoriaus Sforzos Pallavicini vėlę ir būtų meldžiamasi Šv. Petro bazilikos kapitulos intencija¹⁸. Taigi markizo inicijuotas atvaizdų karūnavimas sujungė viešą karūnos, kaip voto, suteikimą su instituciniu atvaizdo kulto tyrimu ir to kulto pripažinimu. Tokiu būdu atvaizdo karūnavimas tapo to atvaizdo kultinio statuso pripažinimu, atliekamu Šv. Petro bazilikos kapitulos.

Pirmas karūnavimo bylų dokumentų rinkinio tomas yra apžvalginis. Jame archyvaras Sindone apžvelgia Romos mieste iki 1756 m. karūnuotus atvaizdus (iš viso 103). Kituose septyniuose tomuose chronologine tvarka susegti dokumentai leidžia matyti geografinę ir liturginę karūnavimo dinamiką bei sprendimų priėmimo tvarką.

Iki 1650 m., kai buvo patenkintas prašymas karūnuoti Konstantinopolio Dievo Motinos atvaizdą Palymerme, karūnacijos vyko tik Romoje ir tai, kad daugelis prašomų karūnuoti atvaizdų mieste buvo gerai žinomi, o tyrimą buvo nesunku atlikti, tikriausiai paaiškina prašymų lakoniškumą. Kai kurie prašymai palydimi pasirašytomis malonių gavėjų arba jų liudytojų priesaikomis. Prašymų geografijai plečiantis į kitus Popiežiaus valstybės miestus ir į kaimynines valstybes Apeninų pusiasalyje, jie tapdavo išsamesni, juos vis dažniau palydėdavo atvaizdams skirtos publikacijos arba bent nuorodos į jas. Ant prašymo arba ant atskiro lapo buvo užrašoma Kapitulos dekreto dėl karūnavimo data, kartais – nurodymas auksakaliui dėl karūnų pagaminimo ir beveik visada buvo pridėdama auksakalio sąskaita, kurią palydėdavo Kapitulos nurodymas ją apmokėti. Vis dažniau karūnavimams vykstant ne Romoje, prasidėjo susirašinėjimas su Kapitulos nariais dėl delegavimo, pasirodė pirmieji karūnavimo aprašymai ir pirmosios karūnuoto atvaizdo graviūros.

16 [Gaetano Moroni], *Dizionario* [...], p. 239.

17 *Madonne Coronate*, vol. I, p. 15

18 *Ibid.*, p. 7–8.

Esminiu kokybiniu šuoliu karūnavimo tvarkoje reikia laikyti puikiai dokumentuotą terakotinio Dievo Motinos biusto Provenzano kolegiateje Sienoje karūnavimą 1661 metais, kuriame pagrindinį vaidmenį vaidino tuo metu valdžiusio popiežiaus Aleksandro VII sūnėnas, kardinolas Flavio Chigi. Siena buvo Chigi tėvonija, tad galima neabejoti, jog rengiant karūnavimą dalyvavo ne tik Šv. Petro bazilikos kapitula, bet ir pati artimiausia popiežiaus aplinka. Iš anksto buvo parengta ne tik išsami karūnavimo apeigos instrukcija, iki smulkesnių detalių nusakanti dalyvių aprangą, jų pirmenybę apeigose, sėdėjimo vietas, liturginius gestus, maldų ir giesmių seką¹⁹, bet ir notarinis aktas, kuriuo karūnos buvo perduodamos Provenzano kolegijos klerui, patvirtinamas jų gavimas, karūnavimo aktas ir įsipareigojama karūnas saugoti nenuimant nuo atvaizdo, kuriam jos skirtos²⁰. Karūnavimo instrukcija ir notarinis aktas nuo tada bus siunčiami visiems karūnų gavėjams. Per XVII a. antrą pusę, ypač karūnuojant atvaizdus Toskanos kunigaikštystėje, apeigos papildomos vis naujais elementais, paimtais iš pasaulietinių ceremonijų, ir karūnavimas tapo ne tik religine, bet ir pasaulietine daugiadiene iškilme, kurioje akivaizdūs valdovų karūnavimo atgarsiai. Ta proga puošiamas ir iliuminuojamas miestas, jo gatvėse ir aikštėse statomi vartai ir altoriai, rengiamos procesijos ir fejerverkai, atliekami specialiai parašyti religinės muzikos kūriniai, spausdinami proginiai leidiniai, sakomi iškilmingi pamokslai bei prakalbos, kalami medaliai ir raižomos graviūros, o pačią karūnavimo apeigą palydi ne tik varpų skambesys, bet ir muškietų bei patrankų salvės.

Karūnavimo iškilmių dalyviams, vykdančiams kanonines sąlygas, popiežius breve suteikia visuotinius atlaidus. Apie karūnavimą iš anksto ir plačiai skelbiama, kelias dienas prieš iškilmes prasideda pasirengi-

19 „Istruzione del modo da regolarsi la funzione di coronare l'immagine della Brina Vergine Maria di Provenzano“, in: *Madonne Coronate*, vol. III, p. 59–62.

20 *Ibid.*

mo pamaldos, klausoma išpažinčių. Jei yra galimybė, karūnuojamas atvaizdas patalpinamas po baldakimu didžiajame altoriuje, papuošiamas ir apšviečiamas, kartais, ypač jei jis gerbiamas nedidelėje bažnyčioje, iškilmėms perkeliamas į didžiausią miesto šventovę arba nešamas procesijose miesto gatvėmis. Virš bažnyčios, kurioje vyks karūnavimas, durų pakabinama karūnuojamo atvaizdo kopija, šalia jos – valdančio popiežiaus, Vatikano bazilikos kapitulos ir jos delegato, kuriam patikėta atvaizdą karūnuoti, bei vietos vyskupo herbai. Karūnavimo iškilmės dažnai derinamos prie liturginės Dievo Motinos šventės arba iškilmių ir pradedamos išvakarėse mišparais, po kurių kalbama kuri nors Marijos litanija, giedama antifona *Ave Maris Stella*.

Kitą dieną apeigų dalyviai procesijoje, dažnai kariatomis, atvyksta į karūnavimo vietą, delegatas perduoda karūnas, priima jų saugojimo priesaiką ir pasirašo perdavimo aktą. Perskaitomas Šv. Petro bazilikos kapitulos dekretas, karūnos prieš atvaizdą padedamos ant pagalvėlių, perskaitoma popiežiaus brevė dėl visuotinių atlaidų, aukojamos votyvinės Švč. Mergelės Marijos mišios. Po jų giedama antifona *Regina caeli* ir delegatas karūnuoja pirma Kristaus, paskui Dievo Motinos atvaizdus. Užbaigia apeigą sponsorius *Corona Aurea*, himnas *Te Deum* ir giedama *De Profundis* už Alessandro Sforzos Pallavicini vėlę. Diena užbaigiama mišparais. Iškilmės su iliuminacijomis, fejerverkais, kantatomis tęsiasi dar bent tris dienas, dažnai švenčiama karūnavimo oktava. XVII a. pabaigoje įvykiui paminėti pradėta įrenginėti paminklines karūnavimo lentas. Iškilmių išlaidas bendromis jėgomis dengdavo pasaulietinė ir bažnytinė valdžia, prisidėdavo įvairūs geradariai.

Visas šias detales vardija rankraštiniai arba spausdinti karūnavimo iškilmių aprašymai, atsiųsti Šv. Petro bazilikos kapitulai ir archyvarų pridėti prie karūnavimo bylų. Dažnai juos palydi vietos ordinaro arba vienuolyno, arba ir visos vienuolijos vadovybės padėkos

laiškai, kartais patikinantys, kad karūnavimas vyko laikantis atsiųstos instrukcijos²¹.

XVIII a. pradžioje karūnavimo bylose atsiranda užuominų, kad Alessandro Sforzos Pallavicini fondo teikiamų procentų nebepakanka patenkinti vis gausėjančius aukso karūnų prašymus. Taip 1713 m. Trečiojo ordino pranciškonų generolas, norėdamas pagreitinti atvaizdo pranciškonų bažnyčioje Imoloje karūnavimą, auksakaliui, kurio paslaugomis Kapitula naudojosi, už karūnas sumokėjo savo lėšomis. Kapitula jam išlaidas atlygino vėliau²². Panašiu metu, karūnavimo geografijai plečiantis nuo Sicilijos iki Milano, atsiranda kanau-ninkų raštų Kapitulos dekanui, aiškinančių, kad jie negali ilgam išvykti iš Romos atlikti karūnavimo delegato pareigų. Matyt, dėl tokių sunkumų vis dažniau deleguoti vietos vyskupai²³.

Nauju etapu šioje Dievo Motinos kulto praktikoje galima laikyti Švč. Mergelės Marijos atvaizdo Čenstakavos pauliečių vienuolyne karūnavimo bylą. Iš visų ankstesniųjų ji išsiskyrė tuo, kad į Kapitulą laišku dėl karūnų Lenkijoje gerbiamam atvaizdui kreipėsi tuo metu valdęs popiežius Klemensas XI²⁴. Toks kreipimasis, nors jo genezės detalių iš karūnavimo bylos ir nežinome, be abejonės, buvo diplomatinės misijos pasekmė ir liudija valstybės statusą katalikiškame pasaulyje. Kapitulos dekretas dėl karūnų skyrimo buvo priimtas 1716 m. vasario 2 d., prie bylos prisegta sąskaita už aukso karūnas nurodo labai solidžią 270 skudų sumą²⁵.

Karūnavimo iškilmės Čenstakavoje pagal Kapitulos nustatytą religinių iškilmų tvarką ir jau nusistovėjusius pasaulietinės šventės papročius – su fejerverkais, triumfo arkomis ir patrankų salvėmis – įvyko 1717 m.

rugsėjo 8 d. Po karūnavimo buvo švenčiama oktava, kurios metu buvo galima pelnyti visuotinius atlaidus. Byloje įsegtas karūnavimą aprašantis spaudinys²⁶ ir šventės fejerverkus bei vienuolyno komplekse pastatytus vartus vaizduojanti graviūra²⁷. Pažymėtina, kad Čenstakavos Dievo Motinos kulte ši karūnacija buvo labai stiprus impulsas pamaldumo jai, kaip Lenkijos karalienei, susiklostyme. Tokį pamaldumą skatino privatūs Vazų giminės valdovų gestai (Sigismundas Vaza Čenstakavos atvaizdui paaukojo karališką skeptrą, o Vladislovas Vaza – karūnas Dievo Motinai ir Kūdikiu), bet ypač – Jono Kazimiero Vazos 1656 metais, sunkiausiu karo su švedais ir maskvėnais metu, Lvove atlikti įžadai bei valstybės paaukojimas Dievo Motinai.

Po poros mėnesių nuo iškilmų Čenstakavoje 1717 m. lapkričio 22 d. Šv. Petro bazilikos kapitula dekretu leido karūnuoti Dievo Motinos atvaizdą Trakuose. Sprendimas užrašytas ant Vilniaus vyskupo Kazimiero Bžostovskio suplikos antrosios pusės²⁸. Ir ši byla, panašiai kaip Čenstakavos, išsiskyrė iš kitų. Vilniaus vyskupas savo prašyme labai trumpai apibūdino Trakų bažnyčios ir Dievo Motinos atvaizdo istoriją, remdamasis Alberto Vijūko-Kojalavičiaus *Miscellanea* ir „daugeliu kitų knygų bei įrašų Trakų bažnyčios archyve“²⁹. Vyskupo prašymą, pasak Kapitulos įrašo, parėmė Vatikano bazilikos arkikunigas ir Lenkijos karalystės globėjas kardinolas Annibale Albani³⁰. Paveiklo senumą, per jį gaunamas malones ir kulto paplitimą priesaika bei parašais, o kai kurie ir savo atspaudais patvirtino dvylika Romoje tuo metu buvusių liudininkų iš LDK ir Lenkijos³¹. Tokia praktika

21 Otranto vyskupo padėkos laiškas už 1705 m. vykusį karūnavimą, in: *Madonne Coronate*, vol. IV, p. 88.

22 *Ibid.*, p. 257–274.

23 Karūnavimo Osimo vyskupijoje byla, in: *Madonne Coronate*, vol. V, p. 43.

24 *Ibid.*, p. 69.

25 *Ibid.*, p. 65.

26 „Relatio Coronationis Thaumaturge ClaroMontanae in Regno Poloniae“, in: *Madonne Coronate*, vol. V, p. 92.

27 „Specimen Triumphalium pyrobolicum [...]“, in: *Madonne Coronate*, vol. V, p. 106.

28 *Madonne Coronate*, vol. V, p. 151.

29 *Ibid.*, p. 152.

30 *Ibid.*, p. 151.

31 Pasirašė: *Jacobus Pruhel, secretarius residens SR Mtis Poloniae in Urbe, Alexander Sawicki SJ procurator ex provincia Lituania, Ioannes Dawidowicz penitentiarius pro Nationem Poloniae ad S.*

karūnavimo byloje sutinkama tik XVII a. pirmoje pusėje, tad Trakų atveju ja greičiausiai buvo pasinaudota norint pagreitinti sprendimą. Atrodo, kad vyskupas Bžostovskis pats šituo reikalu buvo atvykęs į Romą ir norėta išvengti ilgesnio susirašinėjimo bei tuo metu Italijoje jau nusistovėjusios oficialios bylos su dokumentuota paveiklo istorija pateikimo. Trakų atvaizdo byloje nėra nei Kapitulos susirašinėjimo su auksakaliu, nei jo sąskaitos. Atrodo, kad daug šio Kapitulos sprendimo detalių buvo derinama žodžiu ir gali būti, kad Vilniaus vyskupas prisiėmė karūnos pagaminimo išlaidas, tačiau karūnavimo iškilmių aprašyme tas faktas neminimas, visaip pabrėžiant, kad karūnos yra su popiežiaus palaiminimu suteiktos Šv. Petro bazilikos Vatikane kapitulos³². O karūnavimo iškilmės kartojo nusistovėjusią eigą. Kaip ir Čenstakovoje, po karūnavimo Trakuose tęsėsi popiežiaus breve suteiktų visuotinių atlaidų oktava.

Dvi tolimoje Abiejų Tautų Respublikoje įvykusios karūnacijos akivaizdžiai paskatino šito siekti ir kitas valstybes, visų pirma – Šventosios Romos Imperijoje. 1718 m. buvo karūnuotas Dievo Motinos atvaizdas tuometinėje Austrijoje, Friulyje. Tada sukruoto Moravija ir Bohemija. 1735 m. karūnuotas atvaizdas Olomouco Šv. Tomo bažnyčioje, 1741 m. – Šv. Vito katedroje Prahos pilyje, 1739 m. – dar vienas atvaizdas Olomouce, šį kartą Premonstrantų vienuolyne. 1741 metais datuotas popiežiui adresuotas prašymas karūnuoti Gvadelupės Dievo Motinos atvaizdą Meksikoje. Prie prašymo nėra jokių kitų dokumentų, tad nežinia, koks buvo sprendimas. Netruko atsirasti ir daugiau prašymų iš Lietuvos bei Lenkijos. 1720 m. gautas Trakų kaš-

teliono Jono Frydricho Sapiegos prašymas leisti karūnuoti Dievo Motinos atvaizdą Kodenyje. Pabrėžtina, kad Sapiega neprašė Kapitulos karūnų, o tik leidimo jos vardu karūnuoti, prisiimdamas visas išlaidas³³. 1725 m. popiežiui Benediktui XIII adresuotas Rusios ir Voluinės klero bei didikų prašymas leisti iškilmingai karūnuoti atvaizdą Podkamenio dominikonų bažnyčioje³⁴. 1726 m. užfiksuota, kad neįvardytas vienuolis bazilijonas prašė leidimo karūnuoti Žirovicų Dievo Motinos atvaizdą cituodamas jėzuito Gumpenbergerio studiją³⁵. 1731 m. karūnų prašė ir jas gavo Pšemyslio vyskupija. Prie prašymo buvo prisegta sąskaita už pagamintas karūnas³⁶.

1747 m. rugpjūčio 20 d. Kapitula nusprendė patenkinti LDK kanclerio ir Trakų kašteliono kunigaikščio Jono Frydricho Sapiegos prašymą leisti karūnuoti „jo nuosava karūna“ Vilniaus pranciškonų konvento Šv. Mykolo Arkangelo bažnyčioje esantį Dievo Motinos atvaizdą³⁷. Vilniaus kapitulos palaikytas ir informacija apie atvaizdo istoriją ir per jį gautas malones papildytas Sapiegos prašymas Šv. Petro bazilikos Vatikane kapitulai buvo pateiktas 1728 metais³⁸. Be kita ko, šitame prašyme pastebima, kad „atvaizdas jau turi karūną, be apeigų ir ceremonijų dovanotą pamaldaus geradari“³⁹.

1747–1758 m., kuriuos apima aštuntas dokumentų rinkinio tomas, iš Abiejų Tautų Respublikos, daugiausia iš Lenkijos karalystės, gauta 11 malonėmis garsėjančių atvaizdų karūnavimo prašymų. 1748 m. Šv. Petro bazilikos kapitula leido karūnuoti Lucko dominikonų konvento Dievo Motinos dangun ėmimo bažnyčioje esantį atvaizdą. Prašymą pateikė Voluinės didikai ir kleras. Prašyme pabrėžiama, kad išlaidas padengs Voluinės vaivada Mykolas Potockis.

Petrum, Adam Bilewicz Societatis FSU mp, Fr.Eustachius Katylowski Ord. Min. Observ. Reform. Provinciae Minoris Poloniae et M.Duc, Spiridon Jachimowicz Ord. S. Basilii Magni, Fr.Casimirus Dowgin OP ex Provincia Lituana studens Theolog. In Collegiam S. Thom de Urbe Super Minervam, Franciscus Holub Ord.Eremitarum Augustinum, Seb.Mulinowicz Ecclesia nationalis Polonorum in Urbe Rector, Theodorus Januszewicz Equus Mag.Ducati, Ioannes Nicolaus Pawlowicz Equus MDL.

32 *Solennitas Coronationis Beatae Virginis Mariae [...]*, p. 2.

33 *Madonne Coronate*, vol. V, p. 269.

34 *Madonne Coronate*, vol. VI, p. 35–36.

35 *Ibid.*, p. 58.

36 *Ibid.*, p. 156.

37 *Madonne Coronate*, vol. VIII, p. 50.

38 *Ibid.*, p. 62.

39 *Ibid.*, p. 56.

Prie prašymo yra įsegta auksakalio sąskaita už karūnų pagaminimą, apmokėta iš Sforzos Pallavicini fondo, kuriam išlaidas kompensavo Dominikonų generolo kurija, o dominikonams savo ruožtu atlygino vaivada Potockis⁴⁰.

Taigi Vatikano bazilikos kapitulos archyvo dokumentai mus įvesdina į dinamišką iškilmingo Dievo Motinos atvaizdų karūnavimo plėtrą, kurioje labai svarbus Alessandro Sforzos Pallavicini vaidmuo. Palikęs lėšas Šv. Petro bazilikos kapitulai, kuri, jo sumanymu, turėjo tęsti senų ir gerbiamų Švč. Mergelės Marijos atvaizdų išaukštinimą Romoje, jis tuo pačiu atvaizdų karūnavimus susiejo su popiežiais. Kaip tik Sforzos Pallavicini sprendimo laiku popiežius Urbanas VIII labai ryžtingai siekė sudrausminti ir centralizuoti šventųjų kultą. Romos vaidmuo šventųjų skelbime, kulto pripažinime, pamaldumo praktikų įtvirtinime sparčiai augo. To vaidmens pripažinimą liudija ir labai greitai didėjęs bei geografiškai plitęs siekis gauti karūnas iš Vatikano kapitulos. Nors pirštu parodomo ryšio neįmanoma aptikti, karūnacijos apėigos labai greitai iš pamaldaus akto tapo viešomis iškilnėmis, perimančiomis pasauliečių valdovų karūnavimo švenčių elementus, o karūnuotas atvaizdas vis labiau imtas traktuoti kaip išskirtinis, įgavęs ypatingą statusą, panašų į karūnuoto asmens. Gi pasaulietinių lotyniškos Europos valdovų karūnavime popiežiaus teikiamos karūnos kaip ir tai, kad popiežiai užbaigdavo Šventosios Romos imperijos imperatorių karūnavimą jiems uždėdami aukso karūną, turėjo išskirtinę reikšmę. Paraštėje būtų galima priminti, kad imperatorių karūnavimą popiežiaus karūna nutraukė Reformacija ir kad paskutinis popiežiaus karūnuotas Šventosios Romos imperatorius buvo Karolis V, kuriam 1530 m. vasario 24 d. aukso karūną Bolonijoje uždėjo popiežius Klemensas VII. Karūnavimo iškilnės buvo labai panašios į tas, kurios po gero šimtmečio susiklostė Toskanos kunigaikštystėje.

Įtakos Dievo Motinos atvaizdų karūnavimo iškilnių pavidalui galėjo turėti ir kanonizacijos iškilnių raida. Nuo Urbano VIII laikų šventųjų skelbimas vyko tik Romoje, bet naujų šventųjų pagerbimo iškilnės organizuotos šalių, iš kur jie kilę, sostinėse, jų gimtuosiuose miestuose arba ten, kur veikė jų vienuolijos. Jos irgi rengtos panašiai kaip iškilmingos inauguracijos, ingresai arba karūnavimai.

LDK karūnuotų Dievo Motinos atvaizdų bylos Vatikano bazilikos kapitulos archyve atkreipia dėmesį, kad itin gerbti atvaizdai iki karūnavimo jau turėjo karūnas, padovanotas pamaldžių donatorių, bet, kaip tiksliai pastebi Jonas Fridrychas Sapiega, „be iškilnių ir ceremonijų“. Visi žinomi privatūs karūnų dovanojimai Lietuvoje yra iš XVII a., ir galima manyti, kad jiems įtakos turėjo XVI–XVII a. sandūros bei XVII a. pirmos pusės karūnavimai Italijoje. Kalbant apie LDK, reikėtų paminėti ir Sapiegų giminės atstovų aktyvumą dovanojant karūnas gerbiamiausiems Dievo Motinos atvaizdams. Vietinės pamaldumo bei karūnų, kaip votų, tradicijos tikriausiai prisidėjo ir prie to, kad Lietuvos didikai rūpinosi tik Vatikano bazilikos kapitulos leidimu karūnuoti, o ne materialiu aukso karūnų suteikimu, arba patys sumokėdami Romos auksakaliams už karūnas, arba jas padirbindami vietoje, kas, turint Vatikano bazilikos kapitulos dekretą, netrukdė jų kaip popiežiaus karūnų statusui.

Nors Čenstakavos atvaizdo karūnavimas greičiausiai paskatino Trakų atvaizdo karūnavimą, lyginant su pamaldumu Čenstakavos Dievo Motinai, kaip Lenkijos karalienei, Trakų Dievo Motina pamaldume jai netapo Lietuvos didikų kunigaikštienė. Tačiau išskirtinai gerbto bei saugoto jos atvaizdo ir gausių kitų atvaizdų karūnavimas Lietuvos ir Lenkijos valstybėje per XVIII a. sąlygojo kitų Dievo Motinos atvaizdų kulto pavidalą Lietuvoje. Dievo Motinos ir Kūdikių karūnos tapo neatskiriamu gerbiamų bei malonėmis garsėjančių atvaizdų atributu.

⁴⁰ *Ibid.*, p. 65–75.

Paradoksalu, bet per XX a. Trakų Dievo Motinos atvaizdo kultas sumenko iki vietos lygio. Žečpospolitos padalijimas labai nutolino Lietuvą nuo Romos, o Trakus pavertė provincijos miestu, tad nežiūrint to, kad atvaizdo pavidalas ir pati Trakų šventovės scenografija labai įsakmiai byloja apie „karališką“ atvaizdo statusą, jo žinomumas ir populiarumas per XX a., ypač per antrą jo pusę, sumažėjo. Dar labiau nepasisekė tik Vilniaus Šv. Mykolo Dievo Motinos atvaizdui, iškeltam iš savo vietos, ilgiems dešimtmečiams iš viso panirusiam į nežinią ir iš jos išnirusiam be karūnų, papuošalų ir be kulto tęstinumo.

Išsaugotas Trakų bažnyčios lobynas, archyvinė medžiaga ir atidūs dailės istorikų bei istorikų tyrimai leidžia pradėti dėti šito išskirtinio ir pirmojo oficialiai bei iškilmingai karūnuoto atvaizdo reikšmės Dievo Motinos kultui Lietuvoje mozaiką.

ŠALTINIAI

- Denzinger Heinrich Schönmetzer Adolf, *Enchiridion symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*, Freiburg, Basel, Rome & Vienna: Herder, 1997.
- Madonne Coronate, t. I–VIII, in: Vatikano Apaštalinė biblioteka, f. Arch. Cap. S. Petri in Vat.
- Solemnitas Coronationis Beatae Virginis Mariae Ad prepositatem palatini Trocensis Basilicam* [...], Vilnae: Typis Universitatis S. J., 1719.

LITERATŪRA

- dell'Oro Giorgio, „I Cappuccini e la devozione mariana europea in età controriformista alla luce della Breve relazione della vita e virtù eroiche del venerabile servo di Dio fra Girolamo da Forlì predicator cappuccino detto volgarmente l'apostolo della Madonna“, in: *Annali di Storia moderna e contemporanea*, 2001, p. 479–593.
- [Moroni Gaetano], *Dizionario di erudizione storico-ecclesiastica da S. Pietro sino ai nostri giorni* [...], Venezia: Tipografia Emiliana, 1842, vol. XVII.
- Raccolta delle immagini sacre della Bma Vergine ornate della Corona d'oro dal R.mo Capitolo di S.Pietro* [...], Roma: Stamperia Solomoni, 1792.
- Vaišnora Juozas, *Marijos garbinimas Lietuvoje*, Roma: Lietuvos Katalikų Mokslo Akademija, 1958.

Vitkauskienė Birutė Rūta, „Trakų Marijos paveikslo aptaisai“, in: *Acta Academiae Artium Vilnensis*, Vilnius, 2007, t. 21: *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės barokas: formos, įtakos, kryptys*, sud. Rasa Butvilaitė.

INTERNETINĖS PRIEIGOS

- Dizionario terminologici. Suppletile Ecclesiastica I*, a cura di Benedetta Monteverocchi e Sandra Vasco Rocca, [interaktyvus], p. 6, [žiūrėta 2017-12-22], http://iccd.beniculturali.it/siti_tematici/publicazioni/ecclesiasticheib.pdf.
- Dainotti Vincenzo, *Cenni sulle incoronazioni delle immagini mariane*, [interaktyvus], [žiūrėta 2018-01-03], http://www.webdiocesi.chiesacattolica.it/ccl_new/documenti_diocesi/59/2008-10/10-156/incoronazioni%20mariane1.pdf.

THE HISTORICAL AND CULT CONTEXT OF THE CORONATION OF THE IMAGE OF OUR LADY OF TRAKAI IN 1718

Irena Vaišvilaitė

KEYWORDS: coronation of sacral images, cult of the Mother of God, Chapter of Saint Peter's Basilica, Sforza Pallavicini Foundation.

SUMMARY

The article discusses two practices that are often confused – offering or donation of crowns for sacral images, and ceremonial coronation of sacral images. Crowns as votive offerings are briefly discussed, and much attention is given to the ceremonial coronation of images as official ecclesiastical recognition of their cult. In the 17th century, coronation of images with the so-called papal crowns became a sign of such recognition. Referring to the archive of the coronation of images of the Mother of God of Saint Peter's Basilica in the Vatican, the genesis and spread of the coronation of images of the Mother of God with golden crowns and the features of the crown-granting procedure are discussed.

Donation or offering of crowns for sacral images is much older and more widespread than the ceremonial granting of an extraordinary religious status to the image of Mother of God with Child, which descended from the Christian ritual of coronation of rulers. Crowns are a confirmation of such recognition, but no less important are ceremonial and public religious acts that follow the granting of crowns – church festivals, during which believers are encouraged to perform confession and take communion, as well as a comprehensive catechesis, processions and sermons strengthening the cult of the venerated image. In the second half of the 17th century, the religious elements of such festivities were established by the Pope's environment, and secular elements in the form of army parades, cannon salvos, fireworks and illuminations were added by the rulers of secular institutions – cities and states.

In the context of the Reformation, which objected to sacral images and the cult of the Mother of God, donation of votive crowns for the venerated images of the Mother of God, sporadically found in Latin Christianity, was transformed into a new form of devotion – public and ceremonial coronation of images, thus emphasizing and strengthening the cult of the Mother of God and her images.